

Sammandrag

Laura Yliruka. Självreflektion som en del av reflektiva strukturer. Användbarhet, ibruktagande och utveckling av Kuvastin-metoden. Heikki Waris Institutets forskningsserie 1:2015.

Den metodiska utvecklingen, diskussionen och till och med institutionella lösningar för kunskapsbildning, utvärdering samt innovationer och praktisk verksamhet som stöder förändring inom socialt arbete har ökat under de senaste åren. Behovet av dynamiska, men hållbara strukturer för kunskapsproduktion har identifierats i många vetenskapliga undersökningar inom socialt arbete och organisationer, vilket har lett till institutionella lösningar för utveckling av och undervisning i socialt arbete. Exempel på detta är till exempel olika kompetenscentra och institut inom det sociala området. Kompetenscentren har en central roll i att sprida kunskap om forskningen på området och erbjuda socialarbetarna platser för kompetensutveckling. Det finns emellertid bara lite forskning om sådan praxis för kunskapsproduktion och kamratutvärdering som utgör en oskiljaktig del av kundprocessen inom det sociala området.

I min forskning fokuserar jag på olika former av praktisk verksamhet som stöder arbetet och lärandet och som har kunskapsbildning som mål i syfte att stärka socialarbetarnas flexibla, öppna och kritiska yrkeskunskap samt ett fungerande omsorgsarbete. Denna typ av praxis kallar jag för reflektiva strukturer. Jag undersöker ämnet utgående från användbarheten, ibruktagandet och utvecklingen av Kuvastin-metoden, en reflektiv metod för själv- och kamratutvärdering. Metoden har utvecklats i samarbete med socialarbetare under åren 2003–2008 inom olika aktionsforskningsprocesser. Idén om utvärdering som en del av det sociala arbetets processer grundar sig på tanken om reflekterande utvärdering, som utvecklats av Ian Shaw (1999).

Syftet med denna avhandling är att (1) undersöka och bredda den individuella reflektionens och självutvärderingens roll, sammankoppla den med organiseringen av reflektion och utvärdering samt skapandet av reflektiva strukturer som en del av innovationer och kompetensledning som utgår från den praktiska verksamheten, (2) presentera en forskningsbaserad metod för reflektiv själv- och kamratutvärdering inom socialt arbete, med hjälp av vilken medlemmarna i en organisation tillsammans kan observera och utveckla sitt arbete och skapa praktiska organisatoriska innovationer samt (3) analysera hur modellen fungerar och under vilka förutsättningar modellen kan användas inom den offentliga sektorns organisationer på ett fungerande sätt.

Avhandlingen grundar sig på fem tidigare publicerade empiriska artiklar. Undersökningen kombinerar en fallstudie, Kuvastin-metoden, med aktionsforskning. Jag har både via ibruktagandet av Kuvastin-metoden och

teoretiskt undersökt hur och på vilka villkor man med hjälp av självreflektion kan skapa verksamhetsmodeller som föder reflektion samt gestaltar och berikar praktiken, och mötesplatser för det etiskt sensitiva kundarbetet inom det sociala området, samt för att främja innovationer och arbetets förnyelse.

Som analysmetod för det empiriska materialet har jag använt kvalitativ analys med tematiska indelningar och typindelningar samt metoder inom teorin om handlingsnät (actor-network theory, ANT). I sammandraget sammanfattar jag artiklarnas centrala resultat och betraktar dem i förhållande till forskningslitteratur som behandlar utgångspunkterna för undersökningen. Utgångspunkten för undersökningen är diskussioner om kunskap inom det sociala arbetet – den spänning som uppstår mellan praxisbaserad kunskap och evidensbaserat socialt arbete – samt en verksamhetsmiljö som betonar New Public Management (NPM), redovisningsskyldighet och produktivitet. En annan utgångspunkt är frågor som behandlar kritiska och etiska traditioner inom socialt arbete, självstyrande professionellt aktörskap, lärande, arbetshälsa och trivsel i arbetet, och som berör diskussionen om kompetensledning. I den sammanfattande artikelns konklusion reflekterar jag utgående från denna grund över hur man kan förstå, utveckla och forska om reflektiva strukturer, dvs. strukturer för kunskap och yrkesskicklighet, och hur dessa kan byggas upp, rota sig, användas och spridas, samt fungerande lösningar för dem.

Studien visar att reflektiva processer, fungerande kunskapsuppbyggnad och utvecklingen av förmågan till självreflektion i bästa fall kan stärka de anställdas yrkesskicklighet, arbetshälsa och trivsel i arbetet – och kan därmed förbättra det sociala arbetets förmåga att svara på kundernas behov. Resultaten visar också att för att nå och upprätthålla bra och långsiktiga resultat med Kuvastin-metoden förutsätter ibruktagandet också vissa andra nödvändiga element, till exempel transformativt ledarskap, delad kunskapsuppfattning, dialogiskt samspel samt trialogiska närmandesätt i verksamheten.

Kuvastin-metoden för själv- och kamratutvärdering erbjuder organisationerna ett annorlunda förhållningssätt till kunskapsbildning. Med hjälp av metoden kan medlemmarna i en organisation skapa en individuell, men också kollektiv stig för reflektion, som hjälper dem att tolka sitt eget arbete och förstå arbetsrelaterade fenomen, konflikter, relationer och känslor inom den egna organisationen och i samhället. Denna typ av kunskapsbildning lämpar sig för att stöda det sociala grundarbetet, stärka kompetensen och trivseln i arbetet, men också för ledning och styrning av innovativ verksamhet som syftar till förnyande av servicestrukturerna utgående från den praktiska verksamheten. Med stöd av metoden kan cheferna tillsammans med sina anställda skapa en permanent lärgemenskap, en reflektiv struktur inom vilken de anställda tillsammans kan utforska sina egna och andras upplevelser samt utmana sina egna föreställningar och skapa nya artefakter för att stöda lärandet, arbetet och ledarskapet. Denna forskningsstudie främjar således nya perspektiv på hur man kan lära, stärka trivseln i arbetet och bygga upp

kunskap i arbetsgemenskaper inom socialt arbete. Detta är viktiga frågor med tanke på kundservicen, men också den offentliga sektorns livskraft.

Ämnesord: utvärdering av socialt arbete, reflektiva strukturer, kritisk reflektivitet, självutvärdering, kamratutvärdering, yrkesskicklighet, New Public Management (NPM), evidensbaserat socialt arbete, fungerande kunskap, kompetensledning, innovationer, tyst kunskap.